

ІПСО як сучасна форма інформаційної війни в Україні

У статті проаналізовано поняття інформаційно – психологічних спеціальних операцій, окреслено мету та завдання ІПСО в інформаційних війнах

Інформаційно-психологічні спеціальні операції (ІПСО) є одним із ключових інструментів ведення сучасної гібридної війни, і в контексті війни в Україні вони набули надзвичайної ваги. Зокрема, Росія, яка довгий час використовувала інформаційні операції як частину своїх військових стратегій, постійно посилює цей напрям для досягнення військово-політичних цілей, маніпулюючи суспільною свідомістю та інформаційними потоками.

ІПСО використовує широкий спектр технологій, включаючи кібероперації, соціальні мережі та засоби масової інформації. У сучасну епоху цифрових технологій ІПСО набули нових форм завдяки розвитку інтернету, де платформи соціальних мереж стають основним інструментом для впливу на велику аудиторію. Боти, фейкові акаунти, автоматизовані системи для поширення дезінформації — все це є частиною ІПСО, що дозволяє маніпулювати громадською думкою у масштабах, неможливих у минулі часи.

Дослідженням ІПСО займаються такі науковці, як Г. Почепцов, О.Горбань, П. Федоренко, П. Померанцев тощо.

О. Горбань окреслює ІПСО як систему скоординованих та взаємозалежних за місією, візією, задачами, об'єктами та періодом реалізації інформаційних процедур, що впроваджуються синхронно або систематично за цілісною стратегією [1, с. 137].

Г. Певцов, А. Гордієнко, С. Залкін, С. Сідченко, А. Феклістов, К. Худаковський характеризували інформаційно-психологічні операції у більш широкій формі: 1) узагальнено під цим розуміють умисне використання технологій та методів розповсюдження інформації з метою впливу на свідомість особи; 2) у вужчому розумінні, це поняття використовується як засіб впливу, що використовується під час активних бойових дій з метою деморалізації противника [2, с. 230–231].

Як вважають політологи, правильно прораховані ІПСО знижують моральний дух і боєздатність ворожих військ, породжують чвари та невдоволення всередині соціуму. Психологічні операції можуть стимулювати опір серед цивільного населення проти будь-якого політичного режиму або ж, навпаки, використовуватися як фактор підвищення іміджу законного уряду. Психологічні операції можна вважати справді міждисциплінарним явищем, що охоплює психологію, соціологію, комунікації, політичні та військові науки. Вони базуються на комплексному застосуванні різних методів та технологій для здійснення впливу на свідомість та поведінку людей, включаючи використання масмедіа, соціальних мереж, психологічних технік, створення та поширення міфів та стереотипів. Це дає змогу досягати різних цілей,

включаючи дестабілізацію суспільства, маніпулювання громадською думкою, вплив на вибори та політичні рішення, а також здійснення розвідувальної діяльності, відповідно, ІПСО є елементом стратегічних комунікацій [3, с.91].

Завданням ІПСО є використання інформації як зброї для досягнення політичних і військових цілей без застосування фізичної сили. Одним із головних завдань ІПСО є деморалізація супротивника, що передбачає ослаблення морального духу військових і цивільного населення. Це досягається через поширення фейкових новин про втрати, зради чи поразки, які створюють відчуття безнадії та зневіри.

Дестабілізація внутрішньої ситуації в країні також є важливою метою. ІПСО провокують соціальну напругу, підбурюють до протестів і загострюють політичні кризи. Це створює хаос та непевність, що послаблює здатність держави до ефективного управління. Підрив довіри до влади є ще одним важливим завданням ІПСО. Поширення чуток про корупцію, некомпетентність або внутрішні конфлікти серед еліт може викликати недовіру громадян до державних інституцій, що послаблює позиції уряду. Маніпуляція громадською думкою допомагає створювати в масах вигідну картину світу, де агресор виглядає праведно, а супротивник — слабким або нечесним.

Важливою метою є посяти розкол і внутрішні конфлікти в суспільстві, провокуючи конфронтації між етнічними, релігійними чи політичними групами. Це призводить до ослаблення країни зсередини, коли різні частини суспільства борються одна з одною. ІПСО також можуть спрямовуватися на провокацію хибних рішень керівництва або військових супротивника, що призводить до помилок у стратегії або тактиці. Такі операції можуть викликати сумніви у лідерів щодо правильності їхніх дій і підштовхнути їх до неправильних кроків. Зниження боєздатності супротивника через психологічний тиск на військових або викликання інформаційного хаосу також є важливим аспектом ІПСО.

У роботах зарубіжних дослідників, що спеціалізуються на питаннях інформаційно-психологічного впливу, широко вживається термін «психологічна війна» (англ. psychological warfare), що використовується для опису війни, де психологічний стан ворожої аудиторії піддається впливу з метою досягнення військових або політичних цілей.

Дослідник К. Сімпсон зазначає, що психологічні операції вже давно використовуються як тактика війни чи класової боротьби, про що свідчать військові посібники та комуністичні трактати. Він визначає інформаційно-психологічні операції як явне об'єднання масиву інформації з «вибірковим застосуванням насильства (вбивства, саботажу, повстання, контрповстання тощо) як засобу досягнення ідеологічних, політичних чи військових цілей шляхом експлуатації культурно-психологічних особливостей цільової аудиторії, її атрибутів та система зв'язку» [4].

Враховуючи досвід західних держав і наукові роботи українських дослідників, визначимо, що ІПСО — це комплекс стратегічних заходів, що використовується з метою впливу на психологічний стан ворожої (опонентської) аудиторії з метою досягнення військових, політичних,

економічних або інших цілей; це модель зміни картини світу: руйнування старої картини світу – створення штучної нової – насичення нової картини світу смислами, архетипами, стереотипами, ідеологемами, символами тощо. Вони становлять важливий складник стратегічних комунікацій при управлінні кризовими ситуаціями, виконанні військових та правоохоронних операцій різних країн і організацій.

ІПСО як сучасна форма інформаційної війни в Україні є багатовимірним явищем, що охоплює широкий спектр технологій та психологічних інструментів. Застосування сучасних засобів інформаційної боротьби спрямовано на деформацію ідеологічної сфери, духовних і матеріальних цінностей, зміну суспільного ладу та політичного устрою, розвалу держави та армії, виснаження економіки, руйнування освіти, загострення етнічно-конфесійних суперечностей. Саме тому ефективна протидія ІПСО вимагає поєднання заходів у сфері освіти, кібербезпеки та психологічної підготовки населення.

Список літератури

1. Горбань О. Інформаційна війна проти України та засоби її ведення. Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. 2015. Вип. 1. С. 136-141.
2. Інформаційна безпека. Підручник / В.В. Остроухов, М.М. Присяжнюк, О.І. Фармагей, М.М. Чеховська та ін.; під ред. В.В. Остроухова. Київ : Видавництво Ліра-К, 2021. 412 с.
3. Курбан О. Сучасні інформаційні війни в мережевому он-лайн просторі. Київ: ВІКНУ, 2016. 286 с.
4. Simpson C. Science of Coercion: Communication Research and Psychological Warfare 1945-1960. Oxford University Press. 1994. 8. Stopfake.
URL: <https://www.stopfake.org/uk/golovna/>